

ÖSSZEFOGLALÓ

Dolgozatunkban az Al-Duna menti Székelykevéről írt művelődéstörténeti, nyelvészeti és néprajzi irányú kutatások áttekintésére teszünk kísérletet az értékelés, illetve néhány új, további lehetséges megközelítés kifejlesztésének szándékával.

Míg korábban elsősorban közigazgatási közlemények, illetve elszórtan a helyi értelmiség kiadványai láttak napvilágot Székelykevével kapcsolatban, az 1960-as évektől sűrűsödnek a tudományos igényű kutatások a település vonatkozásában. Szervezett formában az újvidéki Hungarológiai Intézet és a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék oktatóinak a településre irányuló vizsgálódásai tekinthetők megalapozónak, de nagyszámú önálló kutatómunkáról is tudunk, amelyek fókuszában nagyobb részt Székelykeve székely, kisebb részt pedig a településen élő bolgár (paultyan) etnikai csoport társadalomtudományi vizsgálata állt.

Kutatócsoportunknak, az Al-Duna Műhelynek 2017-től Székelykevéen folytatott vizsgálódásaihoz kapcsolódik a jelen munka, amelyben a településről az 1883 és 2020 közötti időszakban, nyomtatásban megjelent, tudományos igényű írodott publikációk kerülnek áttekintésre. Először az előzményeket, vagyis a 19. század végi településalapítás(ok)tól a második világháborúig terjedő időszak Székelykeve (Gyurgyevo)-reprezentációit összegezzük, majd az 1920-tól 2020-ig tartó időszak tudományos publikációit, miközben arra keressük a választ, hogy a megjelent kiadványok hogyan formálták a Székelykevéről és az Al-Duna menti magyar településekről kialakított tudományos és hétköznapi tudást.

Kulcsszavak: Székelykeve, néprajz-kulturális antropológia, nyelvészet, művelődéstörténet

ABSTRACT

In this paper we attempt to review the cultural, linguistic and ethnographic research on Székelykeve in the Lower Danube region with the aim of evaluating and identifying some new possible approaches.

While in the past, mainly administrative publications and scattered publications by local intellectuals were published, since the 1960s there has been a growing volume of scientific research on the settlement. Organised research on the settlement by professors of the Institute of Hungarology and the Hungarian Language and Literature Department in Novi Sad can be considered as the foundations, but we also know of a large number of independent research projects, focusing mainly on the social science of the Szekler (Székely) ethnic groups of Székelykeve and to a lesser extent on the Bulgarian (Paultyan) ethnic group living in the settlement.

The present work is the first synthesis of the research carried out by our research group, the Al-Duna Workshop, in Székelykeve since 2017, in which the publications about the settlement, published in print between 1883 and 2020, are reviewed in chronological order. We first summarise the antecedents, i.e. the Székelykeve (Gyurgyevo) representations from the settlement foundation(s) in the late 19th century to the Second World War, and then the scholarly publication output from 1920 to 2020, while looking at how the published papers shaped the scholarly and everyday knowledge about the Al-Duna, Székelykeve and the local population.

Keywords: Székelykeve (Skorenovac), Lower Danube, ethnographic-cultural anthropology, linguistics, cultural history.

САЖЕТАК

У овом нашем раду покушали смо да дамо преглед до сада публикованих етнографских, лингвистичких и културноисторијских истраживања Скореновца, поред Доњег Дунава, са намером да их реднујемо, те да утврдимо и нове, могуће аспекте њеног сагледавања.

Док су у ранијем периоду објављивана пре свега званична саопштења о томе, а ту и тамо и издања локалних интелектуалаца, почев од 1960-их година увећан је број научних истраживања овог насеља. За базична истраживања везана за ово насеље сматрамо она која су у оранизованом облику спровели предавачи Института за Хунгарологију у Новом Саду као и Катедре за мађарски језик за књижевност, али поред тога знамо и за већи број самосталних истраживања који су углавном били фокусирани на друштвену анализу етничке групе Секеља у Скореновцу, а мањим делом на истраживања бугарске етничке групе (Палћена).

Овај рад представља прву синтезу истраживања Скореновца, започета још 2017. године од стране наше истраживачке групе, „Научне радионице Доњи Дунав“, у којем дајемо хронолошки преглед објављених радова са научном претензијом, у периоду између 1883. и 2000. године. Најпре смо сажели најраније публикације, које се односе на формирање секељских насеља крајем 19. века, па све до представљања насеља Скореновца (Ђурђева) у периоду до почетка Првог светског рата. Потом смо дали преглед релевантних научних издања објављених између 1920. и 2020. године, тражећи при том одговор на питање како су те публикације утицале на формирање свакодневне слике о подручју Доњег Дунава, о Скореновцу и о тамошњем локалном становништву.

Кључне речи: Скореновац, Доњи Дунав, етнографија-културна антрополигија, лингвистика, историја културе

NÉMETH FERENC

Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű
 Tanítóképző Kar, Szabadka
 nemet.ferenc@magister.uns.ac.rs

VUKOV RAFFAI ÉVA

Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű
 Tanítóképző Kar, Szabadka
 eva.vraffai@magister.uns.ac.rs

RAFFAI JUDIT

Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű
 Tanítóképző Kar, Szabadka
 judit.raffai@magister.uns.ac.rs

FEHÉR VIKTOR

Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű
 Tanítóképző Kar, Szabadka
 viktor.feher@magister.uns.ac.rs

**SZÉKELYKEVE NÉPRAJZI, NYELVÉSZETI
 ÉS MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI
 KUTATÁSÁNAK ÁTTEKINTÉSE¹**

*Overview of research on the ethnography, linguistics and
 cultural history of Székelykeve*

*Етнографско–културно–антрополошки,
 лингвистички и културноисторијски преглед
 Скореновца*

¹ A tanulmány Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző
 Karán az *Identitáskonstrukciók az Al-Dunán. Néprajzi és nyelvészeti
 kutatás és annak oktatásba való integrálódása* című, 142-451-2098/2021-
 01 számú tartományi tudományos projektum keretében íródott.

BEVEZETŐ

Bukovinában, az egykori osztrák koronartartományban élő székelyek hazatelepítése során a mintegy négyezer főt számláló első székely telepés kolónia 1883-ban érkezett az Al-Duna mentére az ott élő magyarok, katolikus bolgárok (paultyánok), németek és szlovákok mellé. A kezdeti évek nehézségei után három települést népesítettek be a Belgrádhöz, illetve Pancsovához közeli területeken: Hertelendyfalvát, Sándoregyházát és Székelykevét. Áttelepülésük ellenére, a főváros és a megyeszékhelyek helyzetéből nézve, a továbbra is perifériára szorult, kulturális, illetve nyelvi elszigeteltségben élő közösség kiváló célpontjául szolgált a hagyományos néprajzi, nyelvészeti és egyéb vizsgálatokat végző, a hosszabb ideig őrzött archaikus vonások iránt érdeklődő kutatók számára, és számottevő jelentős tudományos munka született. E kutatások többsége az Al-Duna menti bukovinai székelyeket egységesen vizsgálta, kevésbé koncentrálna a falvakban kialakult eltérésekre, illetve a velük együtt élő más etnikumok kultúrájára. Ezzel a gyakorlattal szakítva munkánkban zárólag Székelykeve néprajzi, nyelvészeti és művelődéstörténeti kutatására fókuszálunk.¹

Székelykeve múltjának feltárása, illetve nyelvészeti és néprajzi-kulturális antropológiai kutatása szükségszerűen megkövetelte a vonatkozó szakirodalom számbavételét és tényanyagának ismeretét. Esetünkben a megjelentetett helytörténeti, nyelvészeti és néprajzi vonatkozású munkák és releváns tanulmányok mutatkoztak hasznosnak, amelyek vagy teljes egészében, vagy csak részben taglalták a település múltját és lakosainak életét. Míg korábban elsősorban közigazgatási közlemények, illetve, elszórtan, a helyi értelmiség

¹ A tanulmány kizárólag a településhez kapcsolódó kutatásokat veszi számba.

kiadványai láttak napvilágot, az 1960-as évektől sűrűsödnek a tudományos igényű kutatások a település vonatkozásában. Szervezett formában az újvidéki Hungarológiai Intézet és a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék oktatóinak e településre irányuló vizsgálódásai tekinthetők megalapozónak, de nagyszámú önálló kutatómunkáról is tudunk, melyek fókuszában nagyobb részt Székelykeve székely, kisebb részt pedig a településen élő bolgár (paultyán) etnikai csoport társadalomtudományi vizsgálata állt.

Jelen munka kutatócsoportunk, az Al-Duna Műhely Székelykeven 2017-től folytatott vizsgálódásainak első szintézise, melyben a településről 1883 és 2020 között nyomtatásban megjelent, tudományos igénnyel íródott publikációk kerülnek áttekintésre időrendi sorrendben. Először az előzményeket, vagyis a 19. század végi településalapítás(ok)tól a második világháborúig terjedő időszak Székelykeve (Gyurgyevo)-reprezentációit összegezzük, majd az 1920-tól 2020-ig tartó időszak tudományos publikációs termését, miközben arra keressük a választ, hogy a megjelent kiadványok hogyan formálták az Al-Duna mentéről, Székelykevéről és a helyi lakosságról kialakított tudományos és hétköznapi tudást.

SZÉKELYKEVE-REPREZENTÁCIÓK 1883-TÓL AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚIG

Az első világháborúig megjelentetett kiadványok (a három al-dunai székely község: Székelykeve, Hertelendyfalva és Sándoregyháza lakosaink közös telepítése okán) jobbára a telepítés tényére, körülményeire és egyéb aspektusaira, így a telepések egészségügyi állapotára összpontosítottak. Ezekből tájékozódhatunk a székelyek bizakodó útjáról, megérkezéséről, kiábrándulásukról és égető gondjaikról is, amelyekkel az Al-Dunán kellett szembesülniük, például a lakóhelyük egészségtelen, nedves környezetétől kezdődően, a megélhetést biztosító (a székelyek számára idegen) nehéz kubikos munkáig, illetve a síksági mezőgazdasági termelésig. Elsőként Nagy György telepítési biztos *Emlékiratát* szükséges megemlítenünk, amely még a telepítés évében (1883 őszén) látott napvilágot Szegeden (Nagy, 1883). E 66 oldalas munka három fejezetbe tömöríti ismeretanyagát, s időrendi áttekintést nyújt az al-dunai székely telepítésről, ismertetve a korábbi migrációkat, az ármentesítési munkálatok szükségességét, a bukovinai székelyek telepítésének teljes folyamatát és dél-bánati elhelyezésüket.² A kötetből kitetszik, hogy a telepítésért felelős Nagy György kormánybiztos afféle mentegetőzéseként, önmaga igazolására jelentette meg *Emlékiratát*, miután kiderült, hogy felkészületlenség és számos hiányosság kísérte a székelyek hazahozatalát, amelyet az ország közvéleménye fokozott figyelemmel kísért a napi sajtó hírei, tudósításai nyomán. Ugyancsak 1883-ban jelent meg az *Országgyűlés Képviselőházának irományai* sorozatban, nyomtatásban *A belügyminiszter és pénzügyminiszter jelentése az al-dunai telepések ügyében* (Országgyűlés Képviselőháza, 1883). E hiteles dokumentum 1883. november 15-tel bezárólag tekinti át az al-dunai telepítés történetét (1867-től kezdődően), amelyet jelentés formájában Tisza Kálmán belügyminiszter és gróf Szapáry Gyula

² A kötet egyetlen térképmelléklete a VI. és VII. al-dunai övezet térrajzát ábrázolja, az új telephelyek bejelölésével.

penzügyminiszter közösen terjesztett a Parlament elé. E jelentés azért fontos forrása az al-dunai székely telepítésnek, mert számszerűen tekinti át a telepesek elhelyezését, a felépített házak számát, s ami úgyszintén fontos, számba veszi a problémákat is: a telepesek egy részének Bukovinába való visszavándorlását, a munkaképesek, a nem hozzáértő kubikos munkáját stb.

Miután az al-dunai székely telepítésre közigazgatásilag Torontál megye területén került sor, magától értetődő, hogy e (problémákkal terhes) vállalkozásról Tallián Béla akkori alispán is megemlékezett nyomtatásban megjelentetett évi jelentésében (Tallián, 1883). Munkájának 4. fejezetében (*A telepítési ügy kapcsolatban a csángó kérdéssel*) pontos adatokkal szolgál a betelepítettek számáról, ismerteti a terepen folyó építkezés menetét, a kiosztott földterületek nagyságát, a kiszolgáltatót élelmiszereket, de foglalkozik a szegényüggyel, a tanüggyel, a vallásüggyel, a tüzesetekkel meg a telepesek egészségügyi helyzetével is. Megállapította, hogy Gyurgyevóban a legsúlyosabb a lakosság egészségi állapota, „ahol a határozottan mocsáros égalj, a kútvíz élvezhetetlensége és más körülmények valóban szomorú állapotokat idéztek elő” (Tallián, 1883: 75). Többek között tifuszos megbetegedéseket is. Tallián Béla szerint a gyurgyevóiak (a későbbi székelykeveiek), a telep alacsony fekvésénél fogva a legjobb töltések mellett is nagyban ki vannak téve az árvíz veszélyének. „Árvíz esetén a magasabb helyek nagy távolsága miatt a lakosok alig volnának képesek életüket megmenteni. [...] Az áttelepítés kedvezőbb fekvésű helyre okvetlenül szükséges egész Gyurgyevo számára, mert ezen a helyen lakosai sok bajnak és számtalan veszélynek lennének kitéve minden időben” (Tallián, 1883: 78).

Az első olyan nyomtatott forrás, amely a telepítés részletein túl bővebb beszámolót közöl az al-dunai székelyekről, sőt három népdalt is, Wigand János *Pancsovai Emlékkönyve* volt (Wigand, 1896). A millenniumra megjelentetett munka három fejezetet szentel az al-dunai telepeseknek, s mindhárom szerzője Szmik Antal főmérnök volt. Az elsőben a telepítés előtörténetéről, majd megvalósításának részleteiről számolt be (Szmik, 1896: 267–273), a másodikban három „al-dunai csángó dalok” címmel, első ízben közöl három népdalt (*Bubánat! Búbánat; Elszökött a káplár; Nádat ide, nádat!*) saját gyűjtése alapján (Szmik, 1896: 274), a harmadikban pedig adatgazdag néprajzi tanulmányt az al-dunai székelyek életviszonyairól, életmódjukról, házaik berendezéséről, viseletükről, szokásaikról és beszédmodorukról (Szmik, 1896: 353–358). Ez utóbbit tekintjük az al-dunai székelyekről írt első, itt megjelent néprajzi tanulmánynak.

Az al-dunai telepítés egészségügyi aspektusaival Major Antal foglalkozott behatóban egyik 1898-ban megjelentetett munkájában (Major, 1898). Ő volt az az orvos, aki a kormány megbízásából Dél-Bánátba utazott, hogy a helyszínen készítsen jelentést az ott felbukkanó (kolera, malária, himlő, trachoma, kanyaró, pellagra stb.) betegségekről, a telepítési kórházak működéséről, meg az ottani egészségügyi szolgálatról. Alapos és körültekintő munkájának egyik fontos fejezete *Az al-dunai székelyek néprajza orvosi szempontból*, számos érdekes, a terepen gyűjtött adattal szolgál (Major, 1898: 37–44). Noha nem nyomtatott forrás, egyházi, néprajzi és falutörténeti szempontból is értékes adatokat tartalmaz a

Székelykevei Római Katolikus Plébánia *Historia Domus*ának első kötete, amely a 19. század végétől a 20. század elejéig kíséri végig az eseményeket (Székelykevei Római Katolikus Plébánia, 1883–1918).

Az első világháború előtt, 1912-ben jelent meg Borovszky Samu monográfiája is (Borovszky, 1912), amely, ha szűkszavúan is, de jelzi a három al-dunai székely telepés községet, a néprajzi részben pedig közli (Sándoregyházi gyűjtés nyomán) a *Bukovina mit vétettem, hogy én benned nem élhettem* kezdetű népdalt is (Streitmann, 1912: 148). Végezetül, az első világháború kitörésének évében jelent meg Bodor Antalnak egy összefoglaló munkája is a dél-magyarországi telepítésekről, amely többek között foglalkozik az al-dunai székely telepítéssel is (Bodor, 1914). Az említettek mellett mindenképpen forrásértékű Ecseri Lajos tanulmánya a telepítésekről, amely egy tágabb értelmezési keretbe helyezi a 19. századi magyarországi telepítéseket és megvilágítja azok politikai hátterét. Munkája nyomán érthetőbbé válnak az al-dunai székely telepítés indíttatásai is (Ecseri, 1899).

Az első világháborút követően szinte csak elvétve találunk önálló vajdasági kiadványokat. A könyvkiadás nehézségei miatt, jobbára alkalmyszerűen, folyóirataink és napilapjaink foglalkoztak velük. Kivételt képez Szabadka Gyula 37 oldalas helytörténeti füzeté, amely röviden összefoglalja a falu múltját és számba veszi az ott működő intézményeket, egyleteket (Szabadka, 1936).

SZÉKELYKEVE-KUTATÁSOK A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚTÓL 2020-IG

Tekintve, hogy az 1960-as évektől sűrűsödnek a tudományos igényű kutatások Székelykeve vonatkozásában, a továbbiakban külön alfejezetekben tárgyaljuk a településre fókuszáló nyelvészeti, néprajzi- művelődéstörténeti vizsgálatok vonatkozó eredményeit.

Nyelvészeti kutatások

A székelykeveiek nyelvhasználatának tudományos igényű kutatásait Penavin Olga és Matijevics Lajos kezdték el az 1960-as években, a településen végzett terepmunka – hangzóanyaga máig fennmaradt³ – tudatosan fordult a székelység, illetve a székely nyelvjárás fennmaradt elemei felé. Kettejük kutatásából született meg *A jugoszláv székelytelepek nyelvatlasza*, amelyet 1978-ban tettek közzé. A kötet szerb nyelven megadott jelentések és magyar köznyelvi szavak, szóalakok megadása mellett tünteti fel a megfelelő székelykevei, hertelendyfalvi és sándoregyházi nyelvjárási kifejezéseket. Ezt követően, 1980-ban a szerzőpár *Székely szójegyzék* címmel adja ki a terepmunkák anyagából elkészített nyelvjárási szótárt. A szógyűjtés körülményeiről, arról, hogy mikor és hol végezték a gyűjtőmunkát, kiknek a bevonásával, a kötetből semmit sem tudunk meg, csak a korábbi kötet bevezetőjének ismeretében vélhetjük azt, hogy a település legidősebb, székely származású lakosai kö-

³ A hangzóanyag a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet által digitalizált formában elérhető az Intézet Hangtárában.

réből kerültek ki az adatközlők. A *Jugoszláviai magyar nyelvjárások* (Bosnyák, 1982) című tanulmánykötetben ugyancsak találunk írásokat a székelykevei nyelvhasználattal, nyelvjárással kapcsolatban. A kötet a Jugoszláviában 1945 óta folyó nyelvjárási gyűjtőmunka eredményeit és – már korábban is megjelent – tanulmányait gyűjti egybe. A kötetben megtaláljuk néhány, Székelykevéhez kapcsolódó nyelvjárási, 1972 és 1974 között megjelent tanulmány újraközlését, Penavintól *A ház, a ház berendezése, a főzés és étkezés Székelykevéen és Néhány szó a jugoszláviai székelytelepekről – különös tekintettel Székelykevére* címűeket, Matijevicstől pedig *A -ka, -ke és a -cska, -cske kicsinyítő képző használata Székelykevéen* címűt (Bosnyák, 1982). Emellett még a témához kapcsolódik Penavin (1974) *Román kölcsönszavak a jugoszláviai székelyek nyelvében* című tanulmánya.

A már említett, Penavinhoz és Matijevicshez köthető vizsgálódások a legtöbb esetben érintik a néprajzi kutatásokat is, tehát a tájszógyűjtést néprajzi gyűjtőmunka egészítette ki. Székelykeve kapcsán kizárólag a székelységre és a székely nyelvjárásra összpontosítanak, azzal, hogy a kutatások olykor kitérnek a szerb nyelvű környezet nyelvi hatásaira is. A munkákban a vizsgált nyelvi elemek használóiként a *székelyeink* megnevezést használják többször is (Penavin–Matijevics, 1978; 1980). Tehát a korabeli kutatások szempontjából a három érintett település – Székelykeve, Hertelendyfalva és Sándoregyháza – magyar nyelvű lakosait egyaránt székelyként nevezték meg.

A Székelykeve nyelvhasználata iránti magyarországi érdeklődést illetően meg kell említenünk Pál Helén (2008) *Székelykeve és Sándoregyháza földrajzi neveivel foglalkozó tanulmányát*, amelyben a székelykevei vonatkozású adatok öt helybéli adatközlő közléseinek segítségével kerültek a kutatásba.

A Székelykevét is érintő, a korábbiaktól lényegesen eltérő, antropológiai nyelvészeti, szociolingvisztikai kutatások a bánáti kisebbségek nyelvével foglalkoznak. Székelykeve kapcsolódását ezekhez a kutatásokhoz a lakosság egy jelentős kisebbségét alkotó, magyarul beszélő bolgárok jelentik. Ezek közé a munkák közé sorolhatjuk Slobodan Vasić (2016) doktori értekezését, amely érinti a kétnyelvűség kérdését, többek között narratívavizsgálattal közelíti meg a bánáti bolgárok nyelvi attitűdjét. Ugyancsak új oldalról közelíti meg többek között Székelykeve nyelvhasználatát is Motoki Nomachi (2014) munkája, aki a bánáti bolgárok nyelvhasználatát kutatja. Megközelítésének fókuszában a bolgárok másokkal történő együttélésének nyelvi lenyomatai állnak, ezáltal a történeti dimenzió érintésével szociolingvisztikai vizsgálódásokat végez a szerző a szerbiai és romániai Bánát többnyelvű társadalmát illetően is. Tehát új vetülete jelenik meg a Székelykevét érintő nyelvészeti vizsgálatoknak, immár az ott élő, magyarul beszélő bolgárok nyelvhasználatának vizsgálata válik részévé Biljana Sikimić kutatásainak is (2008; Sikimić–Nomachi, 2016). *A rejtett kisebbségek* csoportjába sorolják a bánáti bolgárokat (Nikolin, 2008), akiknek a nyelvhasználatára a 21. században már legtöbb esetben a két- vagy többnyelvűség mellett a nyelvcsere is jellemző. Ugyanakkor a bolgár nyelvészek érdeklődése is kapcsolódik Székelykeve nyelvhasználatának vizsgálat történetéhez, ugyanis a régió bánáti bolgárainak nyelvét és nyelvhasználati vonatkozásait tanulmányozták a nyelv fennmaradásának körülményei (Uzeneva, 2007), illetve nyelvvaltozati jegyeinek tekintetében (Valcheva, 2019).

Monika Bala, a székelykevei székelyek önéletrajzi narratíváit feldolgozó doktori disszertációja (2017a) kiemelkedik a témát illetően új módszertanával, a narratívaelemzéssel, valamint átfogó látásmódjával és a településre történő összpontosításával. Tanulmányában székelykevei adatközlők narratívái mentén vázolja fel azt a nyelvhasználati teret, amely a település verbális kommunikációját jellemzi, ugyanakkor a történeti tényezők hangsúlyozása is szerepet kap a munkában. Bala egyéb tanulmányaiban is kitér Székelykeve kétnyelvűségének és nyelvhasználatának vizsgálatára (2017b, 2018).

Összegezve a székelykeveiek nyelvhasználatával kapcsolatos kutatások és tanulmányok jellegzetességeit, megállapíthatjuk, hogy két jelentősebb tematikai és időbeli szakaszt különíthetünk el: egy korábbi, Penavin Olgához köthető, elsősorban székely nyelvjárási jegyeket kutató szakaszt, valamint egy későbbit, amelynek gyújtópontjába a magyarok és a bolgárok együttélése, nyelvhasználata, kétnyelvűsége, a bolgárok nyelvcsereje kerül. Mindkét tematikai megközelítés tartogat újabb kutatási lehetőségeket és témákat, az utóbbi megközelítés részben az elsőt is magában foglalja. A terep, Székelykeve, a szociolingvisztika és az antropológiai nyelvészet módszereinek felhasználásával olyan kutatási folyamatokat és eredményeket biztosíthat, amelyek belesimulnak a 21. századi identitás- és nyelvhasználat-kutatás mintáiba.

Néprajzi-művelődéstörténeti kutatások

A térségben zajló néprajzi kutatások általában a bukovinai székelyek népi kultúrájának megismerésére koncentráltak. Az al-dunai néprajzi gyűjtések leginkább a másik két al-dunai székely telepre, főként Hertelendyfalvára fókuszáltak, s kevesebb a Székelykeve-központú kutatás.

Az al-dunai népzene gyűjtés megkezdése, amely a bukovinai székely magyarokra irányult, Kiss Lajos népzene-kutató nevéhez kapcsolódik, aki már az 1940-es években terepmunkát folytatott a térségben, de Székelykeve-re csak 1968–69-ben érkezett (Kiss–Bodor, 1984: 3). Ekkori kutatása alatt 129 székelykevei hanganyagot rögzített (Bodor, 2003: 348). Kiss Lajos al-dunai gyűjtéseit Bodor Anikó tette közzé *A Jugoszláviai Magyar Népzene Tára* II. kötetében (Kiss–Bodor, 1984), továbbá több munkában összefoglalta Kiss ilyen irányú tevékenységét, illetve összegezte az al-dunai székelyek zenei hagyományait (Bodor, 1999a; 2003). Bodor Anikó Kiss Lajos munkásságát bemutató tanulmányában számba veszi a gyűjtött anyag elsődleges közzétételének helyeit, ezek szerint pedig a *Magyar Népzene Tára* VIII., IX. és X. kötete és *A magyar népdaltípusok katalógusa* is tartalmaz székelykevei anyagot (Bodor, 2003: 348–349). Kiss Lajos a köszöntőkről írt munkájában közöl egy éneket, amellyel a székelykevei legények kántáláskor köszöntötték a lányokat (Kiss, 1972: 51–52). Az 1969-es Kiss Lajos-gyűjtésből 29 hanganyag található a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet adatbázisában, a VAMADIA néprajzi hangtárában.⁴

⁴ Lásd: https://www.vamadia.rs/en/kereses?type=hanganyag&f%5B0%5D=gyujto_neve%3A4534&f%5B1%5D=telepules%3A2461&search_api_fulltext=&pdf_only=1&page=0 (Letöltés ideje: 2021. október 1.)

Bodor Anikó a *Vajdasági magyar népdalok* köteteiben újraközli Kiss Lajos székelykevei gyűjtésének darabjait, emellett utal a változatokra, továbbá a saját 1990-es terepmunkájának anyagára is (Bodor, 1997: 324; 2003: 525). A *Vajdasági magyar népdalok* IV. kötete gyermekjátékokat tartalmaz, az ezek között található székelykevei variánsokat Bodor Anikó rögzítette 1998-ban Dani Istvánné Szunyog Veronikától, a sorozat II. kötete balladákat is magában foglal Kiss Lajos székelykevei gyűjtéseiből (Bodor, 1999b: 510; 2008: 767). Ezt követően a székelykevei gyermekjátékokkal Németh Ferenc foglalkozott történeti kontextusban, a 19. század végi források segítségével vizsgálva meg a témát (Németh, 2020).

Penavin Olga és Matijevis Lajos Jugoszlávia magyarlakta területein végzett rendszeres dialektológiai és néprajzi gyűjtőmunkájának keretében 1967-ben több napon keresztül folytattak terepmunkát Székelykeven, ahol Szofrán Tamás is a segítségükre volt.⁵ Kutatásuk többnyire a bukovinai székelyek életmódjára és folklórára koncentrált, gyűjtöttek népmesét, mondát, gyermekjátékot, népdalt és balladát is. Ebből a munkából számos néprajzi írás is született. A *Két bánáti székelytelep balladáit* című tanulmány Hertelendyfalva és Székelykeve balladaéneklési szokásait, valamint magát a gyűjtött anyagot mutatja be (Penavin, 1971). Az elsősorban nyelvészeti terepmunkaként tervezett székelykevei kutatás a tárgyi néprajz területéhez kapcsolódó adatokat is felszínre hozott, így a székelykevei lakáskultúra és népi táplálkozás szókincsének bemutatására fókuszáló *A ház, a ház berendezése, a főzés és étkezés Székelykeven* című tanulmány gazdag néprajzi leírást is tartalmaz (Penavin, 1972). A fentiek mellett néprajzi szempontból jelentős még Penavin Olga *Székelykeve (Skorenovac) népének hitvilága* című írása, amely nemcsak a néphit jelenségeit, hanem a székelykevei szokásokat, naptári ünnepeket is ismerteti. A tanulmány már nemcsak a bukovinai székelység népi kultúrájához szolgál adatokkal, hanem szót ejt a településen élő bolgárok népszokásairól is (Penavin, 1973).

Penavin Olga és Matijevis Lajos gyűjtésének hatására a helyi plébános, Botka József is foglalkozni kezdett néprajzi gyűjtőmunkával. Közös írásuk a székelykevei betlehemes játékot mutatja be (Botka–Matijevis–Penavin, 1970). Ennek a munkának a folytatásaként Botka József a téli ünnepekör szakrális hagyományait dolgozza fel *Karácsony – Ünnepi kalendárium, vallási hagyományok, székelykevei népelet* című munkájában, amely nem tudományos igényű feldolgozásként készült, viszont máig egyedülálló néprajzi leírást tartalmaz a település naptári szokásairól (Botka, 1983). Az előbbi szerzőhöz hasonlóan, helyi gyűjtőként jelentkezett Papp Mária is, aki a táncélet és a lakodalomhoz fűződő népszokások leíró bemutatására vállalkozott (Papp, 1996, 1997, 2018). Székelykeve népi vallásosságát a Debreceni Egyetem BTK Néprajzi Tanszékének egyetemi tanára, Bartha Elek is kutatta, aki a nyolcvanas évek közepén folytatott terepmunkát a térségben (Bartha, 1991, 1992, 2006). Kutatásai a vallás és az identitás kérdését, illetve az interetnikus kapcsolatokat is érintették, a diskurzusba beemelte a bukovinai székelyek mellett a katolikus bolgárokra, a németekre, valamint a szerbekre vonatkozó adatokat is (Bartha, 1987, 1988). Székelykeve népi vallásosságát legutóbb Szőke Anna vizsgálta (Szőke, 2020).

⁵ A terepmunka adatairól tájékozódhatunk Penavin Olga gyűjtéseinek hangzóanyagából és kéziratos gyűjteményes füzetéből, amelyet a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet digitalizált formában tárol.

Bosnyák Sándor a bukovinai székelyek hitvilágának kutatásával 1959-től másfél évtizeden keresztül foglalkozott, ezen belül gyűjtött székelykevei adatközlőtől is. Gyűjtésének egy része *A bukovinai magyarok hitvilága (Világkép, mitikus-alakok, jeles napok, álmofejtés)* című munkájában jelent meg (Bosnyák, 1977; 1984).

A székelykevei folklorisztikai kutatások szempontjából fontos megemlíteni Beszédes Valéria tevékenységét, aki a vajdasági mesemondók között a legnagyobb, hetvenhárom, tipológiailag meghatározott szövegből álló repertoárral rendelkező, székelykevei illetőségű, később Szabadkán élő Szőcs Boldizsár meséinek összegyűjtésére, publikálására és elemzésére vállalkozott (Beszédes, 2001, 2004, 2005). Szőcs Boldizsár közzétett meseanyagának, illetve Penavin Olgáék mesegyűjtésének köszönhetően a magyar mesekutatás megállapítása szerint a legtöbb magyar mese Vajdaság területéről, Székelykevéről került elő (Penavin, 1984; Raffai, 2016: 40). A település narratív hagyományát, anekdotaanyagát Péter László 2011-ben megjelentetett, az al-dunai székelyek tréfás történeteit tartalmazó kötete prezentálja még (Péter, 2011).

Székelykeve a *Magyar Néprajzi Atlasz* határon túli kutatópontja volt, ahol Csalog Zsolt folytatott 1965-ben terepmunkát (Tátrai, 1989: 681). A kérdőív 200 téma kérdéseit – többnyire tárgyi néprajz, továbbá a folklór (néphit, szokások, népzene) társadalomnéprajz egyes tematikáit tartalmazta. Az egy kutatóponton történő adatgyűjtés átlagosan közel 10 napot vett igénybe (Barabás, 1980: 491). Az egyes településre vonatkozó kérdőívfüzetek a BTK Néprajztudományi Intézet Adattárának különgyűjteményében található, illetve megjelentek a térképlapokon (Czövek, 2007: 110–112).

Székelykeve a *Vajdasági magyarok néprajzi atlaszának* is a kutatópontja volt. A Kiss Lajos Néprajzi Társaság keretében, Papp Árpád vezetésével 1997 és 2002 között Vajdaság negyvenegy magyarlakta településén folyt kérdőíves kutatás, amely a néprajz szinte minden területét felölelve 16 témán belül 154 kérdést tartalmazó kérdőívvel történt.⁶ Az atlasz válaszadatai adatbázisba rendezve, térképlapokra kivetítve, illetve a kommentárkötet tanulmányaiban is hozzáférhetők (Papp, 2002; Papp–Raffai–Terbócs, 2003).⁷

Székelykeve a második világháborút követően csak a századfordulón kezdte újra foglalkoztatni a történeti kutatások iránt érdeklődő szerzőket. Galambos Tibor elsőként szerb nyelven jelentette meg Székelykeve falutörténetét, majd 2008-ban magyarul (Galambos, 2001, 2008). Ugyanebben az évben látott napvilágot Péter László történeti áttekintése is (Péter, 2008). Németh Ferenc 2015-ben tette közzé bukovinai székelyekkel foglalkozó kutatási eredményeit a Bácsországbán (Németh, 2015),⁸ majd pedig az elmúlt harminc évben elvégzett Székelykeve-kutatásainak összegzésére vállalkozott terjedelmes dolgozat

⁶ A feldolgozott témák a következők voltak: földművelés, állattartás, kisipar, település, népi építészeti, házbelső, táplálkozás, az emberélet fordulói, jeles napok, néphit, népi vallásosság, népi gyógyászat, epika, tánc és viselet, lokális és társas kapcsolatok, identitás.

⁷ A fenti atlaszmunkáknak köszönhetően a különböző néprajzi összefoglalásokban rendszeresen előfordulnak székelykevei adatok is (Tátrai, 1985; 1989).

⁸ Tanulmányát 2020-ban újraközzli (Németh, 2020).

formájában (Németh, 2021). A Bácsországban ez idő tájt egyéb Székelykeve népi kultúráját bemutató adatközlés is megjelent (Dani, 2014; Illés Kádek, 2015).

A falu történetét több esetben érintették a magyarországi, illetve a bácskai bukovinai székelyekkel foglalkozó munkák is, mint a Sebestyén Ádám *A bukovinai székelység tegnap és ma* című összefoglalója (Sebestyén, 2008), illetve Papp Árpád *A zenélő kút* című, a bukovinai székelyek bácskai betelepítését (1941–1944) feldolgozó kötete, amely az egyik fejezetében tér ki a három al-dunai falu alapítására is (Papp, 2017: 42–48). Emellett Papp szerkesztésében jelent meg 2018-ban a Szabadkai Városi Múzeumban szervezett konferencia tanulmánykötete is *Honosság/Hontalanság. A bukovinai székelyek és a Délvidék/Vajdaság etnikai és társadalmi változásai a 20. században* címmel (Papp, 2018). A kötetben Németh Ferenc újabb tanulmányt közöl az al-dunai székelyek telepítéséről (Németh, 2018).

Az Al-Duna Műhely kutatásai

2017-ben egy kutatócsoport Raffai Judit és Fehér Viktor néprajzkutatók vezetésével a Kiss Lajos Néprajzi Társaság és Szőke Anna szervezésével Székelykeven etnográfiai gyűjtőmunkához fogott egyetemi hallgatókkal együtt, köztük az Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar diákjaival. A következő évben az Újvidéki Egyetem MTTK és a Verbi Nyelvi Kutatóműhely szervezte meg Székelykeven a nyelvi és néprajzi terepkutatást, amelyet követően a résztvevőkben megfogalmazódott egy, szorosan az Al-Duna menti települések etnográfiai-nyelvi jelenségeivel foglalkozó független kutatóműhely létrehozásának igénye. Az Al-Duna Műhely 2018-ban jött létre etnográfiai-nyelvészeti kutatóműhelyként, tagjai: Bakos Réka, Boja Patyi Sarolta, Csuvárdity Tamara, Fehér Viktor, Németh Ferenc, Raffai Judit, Szalai Lilla, Vukov Raffai Éva. Az Al-Duna Műhely 2019–20-as székelykevei kutatásai a Verbi Nyelvi Kutatóműhely programjain belül valósultak meg.

A székelykevei al-dunai székelyek, valamint a velük együtt élő bolgárok és szerbek körében végzett terepmunka többnyire az identitás, a hagyomány, a nyelv, a közösség szerepére koncentrált a rögzített élettörténeteken keresztül, a néprajzi és a nyelvészeti terepmunka módszerét használva. Munkájuk során a Műhely tagjai nagy hangsúlyt fektettek a település és a lakosok vizuális dokumentálására, fényképek készültek a falu nyilvános emlékhelyeiről. Létrejött a Székelykeve nyelvi tájképének vizsgálatához szükséges adattár is, amelynek felhasználásával a település nyelvi tájképével foglalkozó tanulmány is készült (Fekecs, 2018).

Az Al-Duna Műhely tagjainak a kutatott közösséggel való rövid, évi 4–5 napos együttélése az elmélyülő tapasztalatok és ismeretségek révén felszínre hozott egy bizonyos fokú elköteleződést az adott lokalitáshoz, és egyfajta, az adott tudományágakhoz illeszkedő társadalomtudományi érdeklődést a helyi komplex társadalom működése iránt (Vukov Raffai–Raffai–Németh–Fehér 2019; Fehér–Németh–Raffai–Vukov Raffai, 2020). Észelve az együtt élő csoportok többszintű etnikai különbözőségét, az identitások egymásra rakódásának jelenvalóságát, érdeklődésük központi fogalmai a többnyelvű közösség (Vukov Raf-

fai, 2019), az etnonímák kialakulásának motivációi, a nyilvános reprezentációk, a komplex makro-, mezo- és mikroszintű folyamatok, a megélt kultúra, a szelektív hagyományok és a szituatív identitások lettek.⁹ Foglalkoztak továbbá a női sorsok, gyermeknevelés és a mobilitás témáival is (Szalai–Boja Patyi, 2019, 2020; Fehér–Bakos–Csuárdity–Szalai, 2018; Vukov Raffai–Raffai, 2019; 2020), amely kérdésekre a kritikai diskurzuselemzés elméleti-módszertani megközelítései mentén, az írott és szóbeli kommunikációban megnyilvánuló narratívák vizsgálatával kíséreltek meg válaszokat szolgáltatni tanulmányok és konferencia-előadások keretében.

⁹ Ennek a szemléletmódnak elméleti alapjait Balatonyi Judit foglalta össze (Balatonyi, 2017).

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bakos Réka – Csuvárdity Tamara – Fehér Viktor – Szalai Lilla (2018): „Legényék, tudja, itt a vőfényék”. A székelykevei lakodalom interetnikus vizsgálatának lehetőségei. *Létünk* 4: 23–42.
- Bala, Monika (2017a): *Autobiografski narativi bukovinskih Mađara u Banatu*. Doktorska disertacija. Beograd: Univerzitet u Beogradu Filološki fakultet.
- Bala, Monika (2017b): Autobiografski narativi bukovinskih Mađara u Južnom Banatu. Primeri ženskih životnih priča. *Tanulmányok*, 1: 77–92.
- Bala, Monika (2018): Dvojezičnost i identitet južnobanatskih bukovinskih Mađara u Vojlovici, Skorenovcu i Ivanovu. In Snežana Gudurić – Biljana Radić-Bojanić (szerk.): *Jezič i kulture u vremenu i prostoru VII/1*. Tematski zbornik. Novi Sad: Filozofski fakultet. 21–30.
- Balatonyi Judit (2017): *A gyimesi lakodalmak. Közös kultúra és különböző identitások?* Balassi Kiadó, Budapest.
- Barabás Jenő (1980): Magyar Néprajzi Atlasz. In Ortutay Gyula (főszerk.): *Magyar néprajzi lexikon*. III. Budapest: Akadémiai Kiadó, 491–492.
- Bartha Elek (1987): Vallás és etnikum. Adatok a dél-bánsági magyarság identitásához. In: Dankó Imre – Küllős Imola (szerk.) *Vallási néprajz III*. Debrecen: Debreceni Református Kollégium, 194–217.
- Bartha Elek (1988): Adatok a dél-bánsági székely telepek interetnikus kapcsolatához. In: Tátrai Zsuzsanna (szerk.): *Folklor és tradíció VI*. Budapest: MTA Néprajzi Kutatócsoport, 48–59.
- Bartha Elek (1991): A hagyományok rétegződése és szerkezeti sajátosságok Székelykeve vallásos népeletében. *Népi Kultúra – Népi Társadalom* 15: 199–212.
- Bartha Elek (1992): *Vallásökológia. Szakrális ökoszisztémák szerveződése és működése a népi vallásosságban*. Debrecen: Ethnica Kiadás.
- Bartha Elek (2006): *Vallási terek szellemi öröksége*. Budapest: Bölcsész Konzorcium.
- Beszédes Valéria 2001: Egy al-dunai székely mesemondó az ezredfordulón. *Néprajzi Látóhatár*, 1–4: 95–102.
- Beszédes Valéria 2004: *Szócs Boldizsár meséi*. Budapest: Hagyományok Háza Egyesület.
- Beszédes Valéria 2005: *Szörögék szárnyán. Szócs Boldizsár meséi*. Szabadka: Életjel.
- Bodor Anikó (1997): *Vajdasági magyar népdalok*. Újvidék: Forum Könyvkiadó Intézet.

- Bodor Anikó (1999a): Az al-dunai székelyek régi hagyományai ma. *Ethnographia*, 110: 335–348.
- Bodor Anikó (1999b): *Vajdasági magyar népdalok II.* Zenta – Újvidék: Thurzó Lajos Művelődési-Oktatási Központ – Forum Könyvkiadó Intézet.
- Bodor Anikó (2008): *Vajdasági magyar népdalok IV.* Zenta – Újvidék: Vajdasági Magyar Művelődési Intézet – Forum Könyvkiadó Intézet.
- Bodor Anikó (2003): Kiss Lajos és a vajdasági népzene kutatás. *Zenatudományi Dolgozatok* 2: 347–358.
- Bodor Antal (1914): *Dél-magyarországi telepítések története és hatása a mai közállapotokra.* Budapest: Stephaneum Nyomda.
- Borovszky Samu (1912, szerk.): *Torontál vármegye.* Budapest: Országos Monográfia Társaság.
- Bosnyák István (1982, szerk.): *Jugoszláviai magyar nyelvjárások.* Újvidék: Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- Bosnyák Sándor (1977): *A bukovinai magyarok hitvilága.* Folklor Archívum 6. Budapest: MTA Néprajzi Kutatócsoport.
- Bosnyák Sándor (1984): *A bukovinai magyarok hitvilága II.* Folklor Archívum 16. Budapest: MTA Néprajzi Kutatócsoport.
- Botka József (1983). *Karácsony – Ünnepi kalendárium, vallási hagyományok, székelykevei népélet.* Kikinda: Római Katolikus Plébániahivatal.
- Botka József – Matijevics Lajos – Penavin Olga (1970). Székelykevei betlehemes játék. *A Hungarológiai Intézet Tudományos Közleményei*, 3: 107–120.
- Dani Ernő (2014): Karácsonyi ünnepkör Székelykevéen. *Bácsország*, 4: 69.
- Czövek Judit (2007): Adattárak. In: Hoppál Mihály (szerk.): *A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete (1967–2007).* Budapest: MTA Néprajzi Kutatóintézet, 103–126.
- Ecseri Lajos (1899): *Telepítési ügyünk.* Budapest: Hornyánszky Viktor Császári És Királyi Udvari Könyvnyomdája.
- Fehér Viktor – Bakos Réka – Csuvardity Tamara – Szalai Lilla (2018): Migrációs narratívák Székelykevéen. In: Csányi Erzsébet (szerk.): *Vajdasági Magyar Tudományos Diákköri Konferencia.* Rezümékötet. 185.
- Fehér Viktor – Raffai Judit – Vukov Raffai Éva – Németh Ferenc (2020): Az al-dunai székely telepek társadalomtudományi vizsgálata. *Bácsország*, 90: 89–9.
- Fekecs Emese (2018): Nyelvi tájkép Székelykevéen. *Philos* 3–4: 81–88.
- Galambos Tibor (2001): *Skorenovac (Székelykeve)* – Kovin: Mesna zajednica.

- Galampos Tibor (2008): *Székelykeve (Skorenovac)*. Székelykeve – Kevevára: Székelykevei Helyi Közösség Tanácsa – LOPress.
- Illés Kádek Katalin (2015): Szent István király napja Székelykevéen. *Bácsország*, 1: 84.
- Kiss Lajos (1972). Köszöntők a jugoszláviai magyar népzeneben. *A Hungarológiai Intézet Tudományos Közleményei*, 4. 11–12: 43–84.
- Kiss Lajos – Bodor Anikó (1984): *Az al-dunai székelyek népdalai*. A Jugoszláviai Magyar Népzene Tára II. Újvidék: A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- Major Antal (1898): *Az aldunai csángó-telepítés orvosi szempontból*. Gyöngyös: Herzog Ernő Ármin Könyvnyomdája.
- Nagy György (1883): *Emlékirat az aldunai munkálatokról és a Bukovina magyarok hazatelepítéséről*. Szeged: Várnai L.
- Németh Ferenc (2015): Székelykeve az első világháború előtti években. Az al-dunai székely telepes község rendeződő életéről 1912–1913-ban. *Bácsország*, 1: 8–11.
- Németh Ferenc (2018): Ígérni boldogabb hazát: az örömmámortól a kiábrándulásig. A 135 évvel ezelőtti al-dunai székely telepítésről (1883). In: Papp Árpád (szerk.): *Honosság/Hontalanság. A bukovinai székelyek és a Délvidék/Vajdaság etnikai és társadalmi változásai a 20. században*. Szabadka: Szabadkai Városi Múzeum, 119–138.
- Németh Ferenc (2020): Gyermekjáték a gyermekvilágban, azaz: játszani kell! (a székely gyermekjátékok egy 19. század végi, elfeledett kodifikátora). In: Nagy István (szerk.): *Bukovinai székelyek nyomában*. Bonyhád: Andorka Gábor, 125–138.
- Németh Ferenc (2020): Székelykeve az első világháború előtti években. Az al-dunai székely telepes község rendeződő életéről 1912–1913-ban. Németh Ferenc: *II. Rákóczi Ferencről Trianonig*. Bánáti és bácskai kultúrtörténeti írások. Szabadka: Bácsország Vajdasági Honismereti Társaság, 73–80.
- Németh Ferenc (2021): Az al-dunai székelyek letelepedésének, gondjainak és hétköznapi életének zsrnalisztikai és tudományos reprezentációja 1883–1920. Kézirat.
- Nikolin, Svetlana (2008, szerk.): *Palčeni u Banatu. XXI vek*. Forum za proevropsku komunikaciju. 3. Pančevo: Evroregionalni centar za razvoj društva u multietničkim sredinama „In media res”.
- Nomachi, Motoki (2016). The Rise, Fall and Revival of Banat Bulgarian Literary Language: Sociolinguistic History from the Perspective of Trans-Border Interactions. In: Kamuszella, Tomasz – Nomachi, Motochi – Gibson, Catherine (eds.): *The Palgrave Handbook of Slavic Languages, Identities and Borders*. London: Palgrave Macmillan. 394–428.
- Országgyűlés Képviselőháza* (1883): Az 1883. évi szeptember hó 24-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának irományai (XVIII. kötet.). Budapest: Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság.
-

- Pál Helén (2008): Cernakeresztúr, Sándoregyháza és Székelykeve magyarjainak földrajzi nevei. *Névtani Értesítő*, 30: 89–100.
- Papp Árpád (2002, szerk.): *A Vajdasági magyarok néprajzi atlasza*. CD. Szabadka: Kiss Lajos Néprajzi Társaság.
- Papp Árpád – Raffai Judit – Terbócs Attila (2003, szerk.): *Vajdasági magyarok néprajzi atlaszának kommentárkötetete*. Szabadka: Kiss Lajos Néprajzi Társaság.
- Papp Árpád (2017): Az al-dunai három falu alapítása és az új telepek létesítése. In: Papp Árpád: *A zenélő kút. A bukovinai székelyek Bácskában (1941–1944)*. Hédervár: Bukovina Kiadó (Underground Kiadó és Terjesztő Kft.), 42–48.
- Papp Árpád (2018, szerk.): *Honosság/Hontalanság. A bukovinai székelyek és a Délvidék/Vajdaság etnikai és társadalmi változásai a 20. században*. Szabadka: Szabadkai Városi Múzeum.
- Papp Mária (1996): *Táncélet gyűjtése Székelykevéen*. Kézirat, Székelykeve.
- Papp Mária (1997): *A táncélet gyűjtése, a lakodalom és ehhez fűződő népszokások Székelykevéen*. Diplomamunka. Kézirat. Székelykeve.
- Papp Mária (2018): Székelykevei lakodalmi szokások (adatközlés). *Létünk*, 4: 161–185.
- Penavin Olga (1971): Két bánáti székelytelep balladáái. *Tanulmányok*, 3: 263–303.
- Penavin Olga (1972a): A ház, a ház berendezése, a főzés és étkezés Székelykevéen. *Tanulmányok*, 5: 105–123.
- Penavin Olga (1974): Román kölcsönszavak a jugoszláviai székelyek nyelvében. *Hungarológiai Közlemények*, 6. 18: 5–15.
- Penavin Olga (1983): Székelykeve (Skorenovac) népének hitvilága. In: Uő: *Néprajzi Tanulmányok*. Újvidék: A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete, 158–175.
- Penav Olga (1984): *Jugoszláviai magyar népmesék I*. Budapest – Újvidék: Akadémiai Kiadó – Forum Könyvkiadó Intézet.
- Penavin Olga – Matijevics Lajos (1978): *A jugoszláviai székelytelepek nyelvatlása*. Újvidék: Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- Penavin Olga – Matijevics Lajos (1980): *Székely szójegyzék*. Újvidék: Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete.
- Péter László (2008): *Vándor fecske hazatalál? Kalandozások Madéfalvától Bukovináig, Bukovinától az Al-Dunáig...* Budapest: Timp Kiadó.
- Péter László (2011): *Kérsztapám nadrágja. Al-dunai székely felemás és apró történetek*. Zenta: Vajdasági Magyar Művelődési Intézet.

- Raffai Judit (2016): *Mesemondók és mesetípusok. Értekezés a vajdasági magyar mesemondásról*. Szabadka: Életjel.
- Sebestyén Ádám (2008): *A bukovinai székelység tegnap és ma*. (Második kiadás) Ad Librum Könyvkiadó: Szekszárd.
- Szabadka Gyula (1936): *Skorenovac története*. Kovin: R. Oberläuter.
- Szalai Lilla (2020): *Hagyományos falusi gyermekélet és gyermeknevelés a szakirodalom és a székelykevei terepmunkák alapján*. Diplomadolgozat.
- Szalai Lilla – Boja Patyi Sarolta (2019): Asszonysorsok Székelykevéen a szocializmus időszaka alatt (1945–1990). Szőke Anna (szerk.): „Amikó megfordút a világ”. *A délvidéki emberek sorsának alakulása Trianon után*. Szabadka: Kiss Lajos Néprajzi Társaság.
- Szalai Lilla – Boja Patyi Sarolta (2020): Asszonysorsok, család és mobilitás a székelykevei élettörténetek alapján a szocializmus időszakában. Nagy István (szerk.): *Bukovinai székelyek nyomában*. Bonyhád: Andorka Gábor, 111–124.
- Székelykevei Római Katolikus Plébánia (1883–1918). *Historia Domus. Székelykeve: kézirat*.
- Sikimić, Biljana (2008): Bugari Palčani: Nova lingvistička istraživanja. In: Nikolin, Svetlana (ur.) *Palčeni u Banatu. XXI vek*. Forum za proevropsku komunikaciju. 3. Pančevo: Evroregionalni centar za razvoj društva u multietničkim sredinama „In media res”, 22–30.
- Сикимић, Биљана Љ.–Номаћи, Мотоки (2016): Језички пејзаж меморијалног простора вишејезичних заједница: Банатски Бугари / Палћани у Србији. *Јужнословенски филолог* 72. 1–2: 7–31.
- Szmik Antal (1896): Az aldunai csángók; Aldunai csángó dalok; Az aldunai csángók életviszonyai. In: Wigand János (szerk.): *Pancsovai Emlékkönyv* (Pancsova 1872–1896). Pancsova: Gromon Dezső Magyar nyelvterjesztő Egyesület – Wittigschlager C. Könyvnyomdája, 267–273; 274; 353–358.
- Szőke Anna (2020): Régi és új hagyományok Székelykeve vallásos népéletében. Az örökös imaórákról és az új Szent Antal-kultusz születéséről. Nagy István (szerk.): *Bukovinai székelyek nyomában*. Bonyhád: Andorka Gábor, 99–110.
- Streitmann Antal (1912): Népdal. In: Borovszky Samu (szerk.) (1912): *Torontál vármegye*. Budapest: Országos Monográfia Társaság, 148.
- Tallián Béla (1883): *Évi jelentés Torontál vármegye állapotáról az 1883. évre*. Nagybecskerek: Pleitz.
- Tátrai Zsuzsanna (1989): Adalékok a májusi-pünkösdi ünnepkör vizsgálatához, különös tekintettel a jugoszláviai magyar hagyományokra. *Hungarológiai Közlemények* 21. 4. 657–683.
-

- Tátrai Zsuzsanna (1985): Interetnikus kapcsolatok a jeles napi szokásokban. *Hungarológiai Közlemények* 17. 3–4. 343–358.
- Узенева, Елена (2007): Современное состояние говора и народной культуры в Бело Блато, Банат. *Българските острови на Балканите*, София: Фигура, 180–187.
- Valcheva, Penka (2019): Learning the Palken Language as an official Dialect of the Banatian Bulgarians. *Knowledge International Journal*, 34 (6): 1671–1675.
- Vukov Raffai Éva (2019): A második anyanyelv – A székelykevei bolgárok esete (The second mother tongue – The case of Bulgarians in Székelykeve (Skorenovac). In: Pásztor Kicsi Mária (szerk.): *Nyelv – társadalom – elme. Nemzetközi tudományos konferencia*. Rezümékötet. Újvidék: Bölcsészettudományi Kar, 57.
- Vukov Raffai Éva – Raffai Judit (2020). Vándorlás és identitás a székelykevei narratívák tükrében. Nagy István (szerk.): *Bukovinai székelyek nyomában*. Bonyhád: Andorka Gábor, 86–98.
- Vukov Raffai Éva – Raffai Judit (2019): A mobilitás jegyei székelykevei narratívákban. In: Borsos Éva – Horák Rita – Kovács Cintia – Námesztovszki Zsolt (szerk.): *Mobilitás. A Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar tudományos konferenciáinak tanulmánygyűjteménye*. Szabadka: Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, 204–208.
- Vukov Raffai Éva – Raffai Judit – Németh Ferenc – Fehér Viktor (2019): Témák és beszélőközösségek Székelykeven (Egy terepmunka tanulságai). In: Csányi Erzsébet és mtsai. (szerk.): *Szabadság és tudomány. A 10. Tudóstalálkozó szekcióelőadásainak rezüméi*. Újvidék: Vajdasági Magyar Akadémiai Tanács, 50–51.
- Wigand János (1896, szerk.): *Pancsovai Emlékkönyv* (Pancsova 1872–1896). Pancsova: Gromon Dezső Magyar nyelvterjesztő Egyesület – Wittigschlager C. Könyvnyomdája.